

LIBRA-RE

Një libër i paanshëm rreth jetesës së përbashkët serbo-shqiptare

“Serbët dhe shqiptarët ndër shekuj”, Petrit Imami, Beograd: Samizdat B92, vëllimi I (2016) dhe vëllimi II (2017)

Aleksandar Pavloviq

Libri “Serbët dhe shqiptarët ndër shekuj” i Petrit Imami paraqet një botim shumëfish të përpunuar, plotësuar e zgjeruar të librit më të njëjtin titull i botuar para dy dekadash. Është interesante të kujtojmë se edicioni i parë që botuar sefte në vitin 1998, në kohën e përleshjeve të ashpra në Kosovë dhe asokohe policia bastisi botuesin “Samizdat B92”, dhe konfiskoi gati krejt tirazhin. Megjithatë, libri u rishfaq dy vjet më vonë, pas rënies së Milosheviqit nga pushteti, në versionin e njohur paraprak, i cili përmbante ca plotësime e korigjime në raport me botimin e parë të 1998-s.

Ky botim i ri, është së paku një dyfish më i zgjeruar sesa ai paraprak dhe është i ndarë në tri vëllime. Vëllimi i parë, i botuar më 2016 përfshin ngjarjet nga kohët e hershme deri më 1944, i dyti, i cili ka dalë sivej, trajton ngjarjet prej 1945-s deri më sot, përdërisa i treti është në përfundim e sipër dhe në tërësi do t'u kushtohet lidhjeve kulturore serbo-shqiptare.

Kësisoj ky botim tek tash ka aritur në 900 faqe impulsive e me vëllimin e tretë do të arrijë dukshëm më shumë.

Për rëndësinë më të madhe të këtij libri enciklopedik për nga vëllimi e karakteri do të veçoja dy karakteristika: deri sot e kësaj dite libri “Serbët dhe shqiptarët ndër shekuj” ka qenë dhe mbetet libri i vetëm që në tërësi e vazhdimësi përshkruan raportet serbo-shqiptare, prej kohëve të hershme e deri më sot, në cilëndo gjuhë, dhe për këtë vërtetë meriton vëmendje dhe mirënjohje.

Në periudhën midis botimit të parë dhe këtij të fundit, ka pasur seri botimesh në këtë temë, kryesisht përmbledhje punimesh, njashu sikurse disa libra autorësh të huaj, në të shumtën e rasteve për Kosovën dhe problemet etnike e politike midis dy popujve.

Megjithatë, asnjëri prej atyre librave as që ka provuar të sjellë atë që sjell Imami – një shqyrtim krahasues që përcjell historinë e raporteve etnike, politike e historike serbo-shqiptare prej ardhjes së sllavëve në Ballkan, e deri më sot.

E dyta që do ta veçoja si fort të rëndësishme është ajo se ky libër tregon se serbët dhe shqiptarët gati 1.500 vjet nuk kanë jetuar pranë njëri-tjetrit, por me njëri-tjetrin, pra që shumë hapësira të Ballkanit kanë qenë të përziera etnikisht deri në kohë relativisht të reja. Me fjalë të tjera, para krijimit të programeve nacionale dhe të përpjekjeve për krijimin e shtetit nacional dhe (të pastër) etnik, pra prej gjysmës së dytë të shekullit nëntëmbëdhjetë e deri më sot, në Ballkan jetohej bashkë.

Natyrisht, me tundime, mosmarëveshje të rastit, grindje personale dhe në kornizat e ndryshme politike ku dikur kanë dominuar sundimtarët ortodoksë, katolikë apo myslimanë, të huaj a vendas, e kështu me radhë.

Qoftë më mirë a më keq, më zor e më lehtë, por jetohej bashkë. Pra historia jonë në esencë është histori

“Serbët dhe shqiptarët ndër shekuj”, është një libër që tregon se serbët dhe shqiptarët gati 1500 vjet nuk kanë jetuar pranë njëri-tjetrit, por me njëri-tjetrin, pra që shumë hapësira të Ballkanit kanë qenë të përziera etnikisht deri në kohë relativisht të reja. Me fjalë të tjera, para krijimit të programeve nacionale dhe përpjekjeve për krijimin e shtetit nacional dhe (të pastër) etnik, pra prej gjysmës së dytë të shekullit nëntëmbëdhjetë e deri më sot, në Ballkan jetohej bashkë

e jetës së përbashkët, jo e fqinjësisë.

Një problem i veçantë është ai se si të lexohet ky libër, si studim historie apo shqyrtim kulturologjik? Libri gjithsesi ka pretendime historike dhe mbështetet në një shumëllojshmëri burimesh historike, por sipas mendimit tim, s'behët fjalë për një histori standarde – Imami nuk është historian profesionist dhe as që bëhet i tillë. Ai nuk provon të bëjë atë që sipas rregullit bëjnë historianët, të zhytet thellë në shkaqet e ngjarjeve, të gjykojë mbi personalitetet historike e të përshkruajë motivet. Ai kryesisht nuk vë në pyetje besueshmërinë e burimeve dhe të autorëve të cituar dhe shpesh nuk jep një kontekst të përgjithshëm, të gjerë të ngjarjeve.

Natyrisht, në një libër të tillë voluminoz ka përjashtime në këtë qasje, por në parim, stili i tij është i përmbajtur, përshkruar e i paanshëm. Megjithatë, ai është autor i ndërgjegjshëm dhe libri i tij është më i besueshëm sesa shumë libra të tjerë historikë që janë shkruar jashtëzakonisht njëanshëm.

Mbi të gjitha, do të thosha se së pari libri paraqet një pasqyrë kulturologjike të marrëdhënieve serbo-shqiptare, dhe atë në mënyrën se si ato janë perceptuar përgjatë his-

torisë, kryesisht nga këndvështrimi serb. Domethënë, ambicie e autorit nuk janë gjetja e se vërtetës historike, marrja në shqyrtim i ngjarjeve të caktuara me 4 a 5 burime të ndryshme për ta nxjerrë një të vërtetë absolute. Ai sikur kërkon që në tërësi minimalisht të përmendë, citojë e të numërojë krejt burimet e mundshme serbe në lidhje me ngjarje të caktuara. Kësisoj, kur për shembull flet për kufirin nëpër Shqipëri, apo për Kongresin e Berlinit e për dëbimin e shqiptarëve nga rajoni i Toplicës, ai citon deklaratat e politikanëve, artikuj gazetash, kujtimet e pjesëmarrësve, e deri të burimet ushtarake e diplomatike.

Asnjë libër s'është i përsosur dhe natyrisht s'mund të presim që autori të jetë gjithmonë i pagabueshëm në sjelljen e një materiali të tillë voluminoz. Kjo para së gjithash ka të bëjë me mungesën e një vlerësimi kritik të burimeve të cituara. Sidomos në fillim të librit, ku shqyrtohet çështja e origjinës së gjuhës shqipe, popullit dhe e territorit të tij burimor, hasim një numër citatesh nga autorë të ndryshëm të disa fushave që kanë qëndrime të ndryshme, reciprocikisht kontradiktore.

Do të mund të thuhej se autori ia lë lexuesit të gjykojë, por megjithatë

vënia në kontekst dhe shqyrtimi i bazës së qëndrimeve, për lexuesin do të ishin një ndihmesë e madhe.

Lexuesit me prije akademike do t'i bie në sy se jo pak citate janë dhënë paushall, pa referencë të dalluar mirë e pa numër faqeje të burimeve, që janë parakusht në përdorimin e materialit historio-gjografik. E në fund, në libër mund të gjenden edhe gabime që s'do t'i bënte një historian profesionist siç është rasti me tetën e vjetër se si Skënderbeu është rritur si i turqizuar e jeniçer në Konstantinopojë, gjë të cilën historianët kaheerë e kanë hedhur poshtë si një mit të pabazë. Por gabime të tilla janë minore në një botim të tillë erudit e enciklopedik për nga vëllimi.

Së fundi, në veçanti duhet theksuar një dramaturgjë e llojit të vet dhe ritmin e këtij libri. Sa më shumë që i afrohem të tashmës, aq më i lodhshëm e më i zorshëm bëhet leximi i këtij libri - tek përballimi me armiqësinë gjithnjë e më rritje, konfliktet gjithnjë e më të ashpra e të përgjakshme, me ndarjen më të thellë politike e me aspiratat nacionaliste - sikur në një dramë prej atyre të Shakespearit, ku nuk e dini nëse në aktet e para ngjarja do të shkojë në drejtim të

tragjedisë apo në një “happy end”.

Megjithatë, sa më shumë që ecim nëpër kohë e ngjarje, na bëhet e qartë se nuk do të kemi një fund të lumtur.

Libri “Serbët dhe shqiptarët ndër shekuj” nuk i jep emër fajtorit për një rrjedhë të tillë, dhe ky as që është qëllimi i tij, por lë një shije të hidhur duke paraqitur një shumësi akterësh që e kanë sjellë punën deri këtu.

Megjithatë, duhet theksuar se ky libër u kushton vëmendje të posaçme, si të majtëve serbë në fillim të shekullit njëzet dhe shumë të tjerëve të cilët kishin një pikëpamje tjetër prej politikës zyrtare dhe qartazi thoshin se s'është vonë që trendi negativ të ndryshohej e të mënjanohej armiqësia, përleshjet e vrasjet reciproke.

Qasja e Imami ndaj çështjeve kontroverse është që për to të mos heshtet, pra të shkruhet për to, por pa sensacionalizma, me kthjelltësi dhe paanshmëri, siç rëndom shkruan ai. Megjithatë, zëri autorial apo komentet e tij janë në libër, dhe do të thosha se kur i gjejmë, te to dallojmë pikëpamjet e atij që beson në afërsinë dhe miqësinë e thellë të serbëve e shqiptarëve dhe në mënyrë të barabartë ua do të mirën.

Në ato diskurse relativisht të rralla të autorit gjëjmë deklaratat të thukëta që sublimojnë përvojën afatgjate historike e jetësore. Kësisoj, sintagma e autorit, “shikuar historikisht, ‘kufiri natyror’ gjeografik i popujve është një nocion relativ” (vëllimi I, fq. 222) do të mund të kundrohet si një përgjigje e përmbledhur lapidare në pyetjen rreth së drejtës historike mbi Kosovën.

Shumësinë e farsës e tragjikes së përvojës sonë historike e përmban edhe rreshtat e radhës të autorit: “Historiani Pante Sreçković, bashkëudhëtar i shpeshtë i Jastrebovit nëpër Kosovë e Maqedoni ka shkruar fjalët e tij: ‘Në Kosovë serbët e kanë humbur sundimin, në Kosovë beteja vendimtare do ta zgjidh të ardhmen e gadishullit ballkanik dhe atë të popullit serb’ (në fakt kjo ngjau një 100 vjet më vonë më 1999 si pasojë e politikës agresive ndaj shqiptarëve në Kosovë që e udhëhoqte ‘udhëheqësi’ i popullit serb në fundshekullin njëzet, Slobodan Milosheviq. Në përpjekje për arritjen e zgjidhjes përfundimtare, shkaktoi ndërhyrjen e aleancës së NATO-s, pas së cilës midis popullatës shqiptare e serbe u tërhoq vija e demarkimit etnik në Kosovë”) (vëllimi I, fq. 165)

Kësisoj epilogu i librit mund të lexohet si një dëshmitë sepe pas 1.500 vjetëve jetë të përbashkët, sot për herë të parë – me ca përjashtime të vogla që paraqesin probleme të mëdha – më nuk jetojmë me njëri-tjetrin a në mesin e të tjerëve, por pranë njëri-tjetrit.

Në kontekstin e pasur dhe të gjatë të lidhjeve historike, familjare, fisnore, zakonore dhe të tjera lidhjeve që i shpalos ky libër i çmueshëm e vëllimor, një rezultat i tillë mund të shihet vetëm si një dëshmitë.

© KOHA Ditore

Arheologët zbulojnë qytetin antik në Etiopi

Arkeologët kanë zbuluar një qytet antik në veri të Etiopisë. Siç raportojnë mediat e huaja, sipas rezultateve të para del që ky qytet daton njëmbëdhjetë shekuj më parë. “Besohet se i takon shekullit të dhjetë”, raporton “Al Jazeera”. Gjetjet janë bërë në rajoni Harlaa dhe bashkë me strukturat e qytetit antik, arkeologët kanë zbuluar edhe artefakte që kanë prejardhjen nga Egjipti,

India e Kina. Kjo dëshmon lidhjet e fuqishme tregtare. Pos kësaj grupi i arkeologëve ka hasur edhe në strukturat e një xhamie e cila, sipas tyre, i takon shekullit dymbëdhjetë.

“Kjo xhami është e ngjashme me xhamitë në Tanzani dhe në Somaliland”, citojnë mediat e huaja.

Arkeologët thonë se këto gjetje dëshmojnë lidhjet e ndryshme historike midis komuniteteve myslimane

në Afrikë. Sipas mediave të huaja, grupi i arkeologëve ka prezantuar edhe artefakte të tjera të gjetura në këtë lokalitet si stoli nga Madagaskari, Maldiet, Jemeni dhe nga Kina.

Siç raportojnë mediat e huaja, sipas rezultateve të para del qyteti antik i zbuluar në veri të Etiopisë i takon shekullit të dhjetë

